

in memoriam mirko martić

(1926.-1997.)

Neumitna smrt otrgla je iz naših redova vrsnog ruralnog sociologa dr. Mirka Martića, umirovljenog profesora Agronomskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Rođen je u Kninu gdje završava osnovnu školu i pohađa gimnaziju, a maturira u Šibeniku. Kao gimnazijalac sudionik je NOP-a, u kojemu obavlja različite političke dužnosti.

Školske godine 1945/46. upisuje se na Poljoprivredni odjel Poljoprivredno-šumarskog fakulteta u Zagrebu. Kao apsolvant agronomije 1949. upisuje dvogodišnji studij na Institutu za društvene nauke u Beogradu, na kojemu diplomira 1951. Tu je stekao osnovna znanja iz društvenih znanosti, a to je i opredjelilo njegovu daljnju profesionalnu karijeru. Iako je 1952. diplomirao agronomiju, nikada se nije bavio agronomskom strukom i praktičnim radom u poljoprivredi, ali su selo i poljoprivreda postali predmetom njegova znanstveno-istraživačkog rada, pa i trajnom preokupacijom.

Prof. Martić svoj je nastavni rad započeo kao profesor filozofije na Učiteljskoj školi u Splitu, da bi 1958. bio izabran za asistenta na Sveučilišnoj katedri na predmetu Osnove društvenih nauka Sveučilišta u Zagrebu. Školske godine 1959/60. pohađao je tromjesečni tečaj iz metodologije društvenih znanosti, koji je vodio prof. Tanenbaum sa Sveučilišta u Michiganu, te dvosemestralni postdiplomski studij, također iz metodologije društvenih znanosti, na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu.

Godine 1961. izabran je za docenta na Poljoprivrednom fakultetu u Zagrebu, na predmetu Osnove društvenih znanosti. Na postdiplomskom studiju iz Ekonomike poljoprivrede, u školskoj godini 1964/65. prof. Martić predaje kolegij Uvod u agrarnu sociologiju, a na dodiplomskom studiju, na Poljoprivredno-ekonomskom odsjeku, školske godine 1966/67. dvosemestralni kolegij iz Agrarne sociologije. Doktorirao je 1967. na Ekonomskom fakultetu na temelju radnje: Studenti Zagrebačkog sveučilišta - Izbor zvanja - Odnos prema studiju - Profesionalna budućnost i životne perspektive. Iste je godine izabran za izvanrednoga, a 1973. godine i za redovnog profesora. Iako zbog bolesti vrlo rano odlazi u invalidsku mirovinu (1977) prof. Martić ostaje još neko vrijeme aktivan u nastavnom i znanstvenom radu. I dalje se bavi nastavom na predmetima Uvod u znanstveni rad, te Agrarna sociologija na postdiplomskom studiju iz Ekonomike poljoprivrede. Sve do 1990. aktivno je sudjelovao i u znanstveno-istraživačkom radu na nekoliko

projekata i znanstvenih tema Instituta za ekonomiku i organizaciju poljoprivrede.

Doprinos Mirka Martića razvitku sociologije u nas sigurno će biti predmet posebnih analiza i istraživanja. Ovdje ćemo samo površno naznačiti glavna područja njega djelovanja.

Prvo, na području metodologije socioloških istraživanja gdje je vrlo uspješno povezao sociološku teoriju i empirijsko istraživanje (Radovi A.1, 4, B. 11 i 12). Početkom šezdesetih, kada naša sociologija napokon doživljava svoje mjesto pod suncem, Martić sistematično radi na praktičnoj primjeni socioloških metoda. Iskustva u empirijskim istraživanjima pomažu mu ne samo u istraživačkoj praksi već i u terenskoj nastavi iz agrarne sociologije i u radu sa studentima na postdiplomskom studiju.

Drugo, višegodišnje djelovanje na području sociologije obrazovanja i sociologije mladeži, korespondira sa longitudinalnim istraživanjima studenata Zagrebačkog sveučilišta, a Mirko Martić bio je voditelj i glavni kreator ovoga projekta (radovi A. 2, 3, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 21 i B. 10 - u priloženoj selektivnoj bibliografiji). Ispitivanjem su obuhvaćene tri generacije studenata (1960, 1964. i 1968), a 1972. i 1976. istraživanja su nastavljena. Sociološki portret studenata Zagrebačkog sveučilišta Martić daje proučavajući različite oblike njihova "profesionalnog" ponašanja - izbor fakulteta i zvanja, odnos prema studiju, stavove i očekivanja o budućem pozivu i zanimanju, te u vezi s problemima suvremene nastave, kvalitetom i efikasnošću stručnog obrazovanja i dr. Sliku ondašnjeg studenta možda najbolje ocrtava Martićeva izjava u intervjuu Studentskom listu (od 2. svibnja 1964): "Današnji je student čvrsto integriran u svoje društvo, ali, istovremeno, i vrlo kritički raspoložen prema različitim njegovim slabostima i problemima." Martićeva istraživanja studenata i danas su aktualna. Svako novo istraživanje takve vrste gotovo je nemoguće zamisliti bez temeljitog upoznavanja rezultata do kojih je došao Martić i suradnici. Ovdje treba dodati da je Mirko Martić cijelo vrijeme ostao stalni suradnik Instituta za društvena istraživanja, bio je jedan od najaktivnijih suradnika pri osnivanju Instituta, te njegov prvi direktor (28. 11. 1964. - 12. 7. 1965.) i predstojnik Odjela za istraživanje problema visokog školstva. Od 1961. do 1964. bio je predsjednik Sociološkog društva Hrvatske, te član Upravnog odbora Jugoslavenskog udruženja za sociologiju i član redakcije u časopisima "Sociologija" i "Gledišta".

Treće, možda najznačajnije, područje djelovanja Mirka Matića jest utemeljenje agrarne sociologije, odnosno sociologije sela i poljoprivrede kao nastavne i znanstvene discipline u okviru Poljoprivrednog fakulteta i Instituta za ekonomiku i organizaciju poljoprivrede, ne zaboravljajući pri tom doprinos i drugih suradnika, a posebno vrsnih znanstvenika iz Centra za sociologiju sela u okviru Instituta za društvena istraživanja, odnosno Agrarnog instituta.

Područje njegova znanstvenog interesa unutar agrarne sociologije (radovi A. 6, 15, 17, 18, 19, 20, 22, 23, 24, 25 i B. 10) vezano je za seljake, stavove i mišljenja o društvenom položaju i ugledu vlastite profesije, o društvenim promjenama u sistemu vrijednosti seoske populacije, o kvalifikacijskoj strukturi zaposlenih radnika i službenika u poljoprivrednim kombinatima, o nastavi i problemima studiranja studenata agronomije i dr. Sredinom šezdesetih Mirko Martić zajedno sa Brankom Štanclom pokrenuo je projekt: "Istraživanje društvenih promjena na selu" (detaljno o tome piše B.

Štancl: "Istraživanje društvenih promjena na selu - nacrt projekta regionalnih monografskih istraživanja", *Ekonomika poljoprivrede*, Vol 13, br. 8/1966). Ta su istraživanja u četiri izabrana seoska naselja (Babin Potok, Filip Jakov, Kućan i Vodinci) nastavljena sve do 1988. i Martić je u njima sudjelovao, ali velik dio prikupljene građe do danas nije potpuno obrađen. Važan dio aktivnosti Mirka Martića jest i njegova suradnja u časopisu "Sociologije sela". Od samog osnutka časopisa (1963) pa sve do 1988. godine on je bio član redakcije.

Četvrto, gotovo cijeli svoj radni vijek Mirko Martić radio je kao nastavnik i pedagog, te kao pisac udžbeničke literature (radovi B. 1, 2, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12 i 13). Započeo je kao profesor filozofije u Učiteljskoj školi u Splitu, a potom nastavio kao asistent, docent, izvanredni i redovni profesor. Samo na Poljoprivrednom fakultetu od 1961 do 1977. održao je oko 4.500 ispita, vodio veliki broj seminara i diplomskih radova, te sudjelovao u ocjenama magistarskih i doktorskih radova. Napisao je zajedno sa Antom Marušićem u okviru školskog leksikona naš prvi sociološki leksikon za srednje škole, a za potrebe postdiplomskih studija uredio Zbornik radova stranih autora iz sociologije sela i poljoprivrede i napisao popratne uvodnike za pojedina poglavlja. Napisao je i dva metodološka priručnika za studente postdiplomskog studija. Preveo je više tekstova s francuskoga i talijanskoga, a posebno su hvale vrijedne njegove bibliografije sociološke i srodne literature o problemima sela i poljoprivrede.

Na kraju zaključimo da smrću prof. dr. Mirka Martića gubimo izvrsnog znanstvenika, nastavnika, pedagoga i vrsnog intelektualca, a nadasve divnoga i plemenitoga čovjeka s kojim je bilo ugodno raditi i surađivati, koji je znao saslušati sugovornike i jasno, precizno i argumentirano izložiti svoje mišljenje. Ostaju nam njegova djela, mnoge generacije njegovih učenika, studenata, postdiplomaca, ostaje sjećanje na ovoga skromnog i uzornog čovjeka koji je časno proživio svoj život.

A. IZBOR ZNANSTVENIH I STRUČNIH RADOVA

1. Značaj kodiranja u anketnim istraživanjima. Naše teme, god. IV, 6/1960, Zagreb
2. Studenti Zagrebačkog sveučilišta u svjetlu jednog anketnog istraživanja. Naše teme, god. V, 2/1961, Zagreb
3. Studenti Uniwersytetu Zagrzebskiego w swietle ankiety. Zeszyty Argumentow, 2/13. Warszawa, 1964.
4. Sociološka teorija i empirijsko istraživanje. Naše teme, Vol VIII, br. 8/1964, Zagreb
5. Marginalije uz problem nastave iz Osnova društvenih nauka na Sveučilištu. Naše teme, Vol. VIII, br. 6/1964, Zagreb
6. Kretanje zaposlenosti i promjene u kvalifikacionoj strukturi radnika i službenika u društvenom sektoru poljoprivrede u SR Hrvatskoj. Sociologija sela, Vol. II, br. 2/1964, Zagreb
7. Attitudes, opinions et espoirs des etudiants de L'Universite de Zagreb. Međunarodni kolokvij, Dubrovnik, 1965.
8. Studenti Zagrebačkog sveučilišta. Izbor zvanja - Odnos prema studiju - Profesionalna budućnost i životne perspektive (Sociološka ispitiva-

- nja, 1960-1964) (Doktorska disertacija), Ekonomski fakultet, Zagreb, 1967.
9. Sociološki aspekti izbora studija i zvanja. Referat u publikaciji simpozija: Društveni i ekonomski aspekti obrazovanja, Zagreb, 1967.
 10. Studenti Zagrebačkog sveučilišta. Izbor zvanja - Odnos prema studiju - Profesionalna budućnost i životne perspektive (Sociološka ispitivanja, 1959-1965.). Institut za društvena istraživanja Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1967, str. 145 + 9 (Summary) + XLI
 11. Structures de l'enseignement et categories sociales en Yugoslavie (sa R. Supekom) u knjizi: "Education, developpment et democratie", Centre de Sociologie Europenne, Paris, 1967, str. 79-105 + I
 12. Nastava i nastavnici (Rezultati preliminarnog ispitivanja među studentima na I. godini studija), Poljoprivredni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1969, str. 48.
 13. Društvo i ruralna sociologija. Sociologija sela, Vol VII, br. 26, Zagreb, 1969. Prijevod s talijanskog jezika prvog poglavlja knjige: Corrado Barberris - Sociologia rurala
 14. Sociološki portret studenata Zagrebačkog sveučilišta 1959 -1969. Institut za društvena istraživanja Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1970, str. 75 (+ 30 + XIV)
 15. Studentsko javno mnjenje i reforma univerzitetske nastave. Referat na simpoziju Društveni i ekonomski aspekti obrazovanja. Obrazovni procesi u reformiranoj nastavi I. Institut za društvena istraživanja Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1970., str. 19 + VII
 16. Izbor iz bibliografije radova o jugoslavenskom selu i poljoprivredi. Sociologija sela, Vol. VII, br. 29-30, str. 179-190, Zagreb, 1970.
 17. Atti del viaggio di studio ad istituti di rieducazione per minori. Ministero publica istruzione, Civis, 1971. Grupni rad. Prof. Martić je obradio dio: Aspetto psicologico - sociale.
 18. Akceptiranje promjena i prisustvo tradicije u svijesti i ponašanju poljoprivrednika (rezultati istraživanja). Sociologija sela, Vol IX, br. 33, str. 3-20, Zagreb, 1971.
 19. Odnos prema zemlji i percepcije statusa i zanimanja poljoprivrednika (rezultati istraživanja). Sociologija sela Vol. IX, br. 34, str. 3-21, Zagreb, 1971.
 20. Stavovi, očekivanja i promjene u sistemu vrednota seoske populacije. U studiji: "Promjene u socijalno-demografskoj strukturi sela, stavovi poljoprivrednika i problemi seoske omladine", Institut za ekonomiku poljoprivrede i sociologije sela, str. 91-177. Zagreb, 1972.
 21. I tradizionali valori sociali ed economici dei contadini iugoslavi stanno mutando? Rivista di Economia Agraria, Roma 1972, str. 125-137.
 22. Vrednote mladih i revolucija. Rad umnožen za seminar koji je, u okviru Sveučilišta, održan u Krapinskim Toplicama, u siječnju 1972. Zagreb, 1972.
 23. A Selection of Bibliographical Works on Yugoslav Villages and Agriculture. The Yugoslav Village, Department of Rural Sociology, str 247-261, Zagreb, 1972.
 24. Sociološka i srodna istraživanja u: Spomenica povodom 30-godišnjice rada Instituta za ekonomiku poljoprivrede i sociologiju sela i 14-go-

- dišnjice osnivanja Poljoprivredno-ekonomskog odsjeka Poljoprivrednog fakulteta u Zagrebu, Zagreb, 1975, str. 81-83.
25. Percepcija društvenog položaja i "zanimanja" poljoprivrednika u Studiji: Ispitivanje realnih mogućnosti ublažavanja procesa daagrarizacije u Jugoslaviji (red. S. Brkić), Institut za ekonomiku i organizaciju poljoprivrede, FZP Zagreb, 1987, str. 54-70.
 26. Percepcija društvenog položaja i "zanimanja" poljoprivrednika, Sociologija sela, Vol XXVI, br. 101-102, Zagreb, 1988.

B. KNJIGE, UDŽBENICI, SKRIPTA I PRIRUČNICI

1. Društveni razvitak i socijalistička izgradnja (skripta). Izdanje Sveučilišne katedre, autorski prilog, Zagreb, 1958.
2. Društveni razvitak i socijalistička izgradnja, autorski prilog, Zagreb, 1959.
3. Bibliografija sociološke i srodne literature na hrvatsko-srpskom jeziku od 1945-1963., s prikazima djela, Zagreb, 1963
4. Bibliografija sociološke i srodne literature o problemima sela i poljoprivrede (građa za sociologiju sela i agrara), Zagreb, 1963.
5. Nauka o društvu (s A. Marušićem). Serija Školski leksikon, Zagreb, 1963.
6. Sociologija. Serija Školski leksikon za općeobrazovne škole, "Panorama", Zagreb, 1965.
7. Sociologija (isto). Serija Školski leksikon za ekonomske škole, "Panorama", Zagreb, 1966. (Ponovljeno izdanje pod 4).
8. Sociologija (isto). Serija Školski leksikon za medicinske škole, "Panorama", Zagreb, 1967.
9. Sociologija (isto). Serija Školski leksikon za kvalificirane radnike, "Panorama", Zagreb, 1967.
10. Sociologija sela i poljoprivrede, Zbornik odabranih radova stranih autora. Uredio i popratne tekstove napisao. Poljoprivredni fakultet - postdiplomski studij - magisterij iz Ekonomike poljoprivrede, str. 329, Zagreb, 1974.
11. Operacionalizacija problema istraživanja u svjetlu pojmovne i statističke analize. Edicija: Prilozi metodologiji istraživanja (ured. S. Brkić) br. 1/1982, Institut za ekonomiku i organizaciju poljoprivrede, FPZ, Zagreb, str. 55
12. Metoda ankete u sociološkim i srodnim istraživanjima sela i poljoprivrede, Edicija: Prilozi metodologiji istraživanja. (ured. S. Brkić) br. 5/1990, Institut za ekonomiku i organizaciju poljoprivrede, FPZ, Zagreb, str. 85.

srećko brkić
agronomski fakultet sveučilišta u zagrebu
zagreb, hrvatska